

Annona Nova XII.

A Kerényi Károly Szakkollégium évkönyve

Pécsi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Kerényi Károly Szakkollégium
Pécs, 2021

Szakmai lektorok:

Gózsy Zoltán, Kocsis László, Maczelka Csaba, Pilkhoffer Mónika,
Szabó Veronika, Tarnay László, Váradi Katalin, Vitári Zsolt Tamás,
Weiss János

A kiadvány a *Nemzeti Tehetség Program* támogatásával jött létre
NTP-SZKOLL – 20-0019

Kiadó: Kerényi Károly Szakkollégium
Felelős kiadó: András Csaba

Szerkesztő: Ónya Balázs

Olvasószerkesztők: Branczeiz Anna, Csabay István, Csapó
Gyöngyvér, Daradics Boglárka, Fenyő Dániel, Kovács István

ISSN: 2061-4926
© A szerzők, 2021
© A szerkesztők, 2021

Minden jog fenntartva.

Tartalomjegyzék

KOVÁCS ISTVÁN	
Előszó	7
BORDÁS BERTALAN	
Diáktüntetéők Budapesten és demonstrációk Londonban. A háborúpárti brit sajtónarratíva megjelenése a magyar sajtóban és közvéleményben az 1875–1878-as nagy keleti válság idején	13
CSABAY ISTVÁN	
Miért nem retributivista Cesare Beccaria?	35
DARADICS BOGLÁRKA	
Lukács György drámaelméleti fogalomrendszerének szociológiai aspektusai	61
HORVÁTH MIHÁLY	
Immodesty of the Caress	81
KARÁCSONYI KRISZTINA	
Elkülönülő tárgyjelölés egy magyarországi romani idiolektusban	101
LUKÁCS LAURA KLÁRA	
Tintin a plakátok földjén. Transztextuális kapcsolódások Exem plakátművészete és az Hergé-hagyomány között	113

ORSÓS GYÖRGY	
A náci diktatúra tankönyvi ábrázolásának metamorfózisa	127
RAPOSA VIVIEN KITTI	
A Turul Szövetség revíziós propagandája az Erzsébet Tudományegyetemen a két világháború között	141
Rezümék	163
A Kerényi Károly Szakkollégium tagjai a 2020/2021-es tanévben	171
A Kerényi Károly Szakkollégium mentorai a 2020/2021-es tanévben	172

A Turul Szövetség revíziós propagandája az Erzsébet Tudományegyetemen a két világháború között

A két világháború közötti időszak szellemiségét a Monarchia szétesése, a forradalmak és az első világháborút lezáró, trianoni békeszerződés határozta meg.¹ Az ország területi egységének visszaállítása, azaz a revízióért való küzdelem és az irredentizmus összeforrt a Horthy-korszakkal, ami a hétköznapokban, a tárgykultúrában és a szimbolikus gyakorlatban is jelentkezett. Az irredentizmus olasz eredetű szó, melyen a Horthy-korszak politikusai az elcsatolt területek anyaországhoz való visszacsatolására irányuló politikai törekvést értették. Az irredentizmus sajátos, a kereszténységhez is kötődő szakrális szubkultúrát hozott létre a korszakban. A mozgalomnak saját himnusza: „Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország”, illetve imája (*Magyar Hiszekegy*) volt. Ezenkívül jellegzetes jelképrendszerrel bírt: például a trianoni kereszték, a keresztre feszített Hungária vagy az elcsatolt területeket allegorizáló köztéri szobrok formájában.² Az eszme célkitűzéseit dalok, plakátok, képeslapok és jelvények is közvetítették a társadalom felé. Az elvesztett területeket a térképeken töviskoszorúval övezett véres országhatárok jelezték. Az irredentizmus vágyát használati tárgyak (órák, hímzett falvédők, hamutartók, gyertyatartók, szó-

¹ ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, (Budapest: Osiris, 2001), 159–160.

² ZEIDLER Miklós, *A magyar irredenta kultusz a két világháború között*, (Budapest: Teleki László Alapítvány, 2002), 11–12.

dásüvegek), sőt társasjátékok és játékok (Nagy-Magyarországot kirakó játékok, történelmi kártyajátékok) is kifejezték.³

A revízió kifejezés a latin „revisio” szóból ered, mely „felülvizsgálatot” jelent, vagyis a revizionizmus a trianoni rendelkezés újratárgyalását tűzte ki célul.⁴ A békeszerződés számos olyan rendelkezést tartalmazott, melyek hátrányosak voltak az ország számára, köztük az új államhatárok megállapítása, a haderő korlátozása, az egyes külkereskedelmi szabályok átalakítása, a határokon túlra került lakosság állampolgárságának megválasztásával kapcsolatos korlátozások, valamint az országot sújtó háborús jóvátétel. A mindennapi szóhasználatban a revízió azonban elsősorban „területi revíziót” jelentett, vagyis az elcsatolt területek teljes vagy részleges visszacsatolását.⁵ A politikai elit a revízió pontos céljában, illetve eszköztárában viszont nem képviselt egységes álláspontot.⁶ A megvalósítás módja szerint békés, illetve katonai revízióról lehet beszélni. A két világháború között a magyar kormányok a hivatalos platformokon mindvégig a békés revíziót hirdették, ugyanis a fegyveres revízióhoz az országnak nem volt meg a kellő katonai ereje és szövetségi rendszere. A békés revízió szószólói politikai, gazdasági vagy akár külpolitikai nyomásgyakorlás révén, esetleg tárgyalásos úton kívánták elérni a trianoni béke módosítását. Mindehhez elengedhetetlen volt a nemzet politikai és gazdasági stabilizálódása, az ország a nemzetközi rendszerekbe való integrálódása és presztízsének növelése.⁷ Továbbá szükség volt egy a nem-

³ SZABÓ Ildikó, *Nemzeti tematika és politikai szocializáció: A politika szerepe az identitások formálódásában Magyarországon 1867-2006*, (Akadémiai doktori értekezés, 2006), 101–102.

⁴ ZEIDLER, *A magyar...*, 12.

⁵ ZEIDLER Miklós, „Külpolitika és revízió – Mindent vissza?”, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései. Konferencia. MTA Székháza, Díszterem. 2020. szeptember 14-15*, 175–196 (Budapest: Kossuth Kiadó, 2020), 187–188.

⁶ ROMSICS Ignác, „A Horthy-korszak teljesítménye”, in szerk. NAGY Mariann, *Velünk éltek – velünk élnek: Fejezetek a magyarországi és a Pécs-baranyai zsidóság történetéből: Konferenciakötet*, 9–27 (Pécs: PTE BTK TTI, 2015), 24.

⁷ ZEIDLER, „Külpolitika és revízió...”, 187–188.

zetközi életben bekövetkező változásra is, mely együtt járt a nagyhatalmak gyengülésével, illetve a Versaillesban kialakított világrend létjogosultságát megkérdőjelező nagyhatalmak erősödésével, akik az utódállamokra kifejtett nyomásgyakorlás révén képessé váltak közbenjárni az adott területek visszacsatolásának ügyében. E politikának ékes példája volt az első és a második bécsi döntés.⁸

A területi követeléseket mértékük szerint, azaz elvi alapon, három nagyobb kategóriába lehet sorolni. A baloldali, a mérsékelt konzervatív és a liberális legitimista körök az etnikai revízió hívei voltak, és csak azon területek visszacsatolását tűzték ki célul, ahol többségében magyar lakosság élt. Ezekhez képest a szélsőjobboldali körök és az ehhez kapcsolódó bajtársi egyesületek nyíltan a totális revízióért harcoltak, azaz az egykori történelmi Magyarország helyreállításáért.⁹ A kormányzat általában a pragmatikus nézőpontot, azaz az „optimális” revíziót képviselte, vagyis az akkori külpolitikai viszonyok között lehetséges legnagyobb területet kívánta visszaszerzeni. Azonban a magyar politikai vezetés a hazai közönség előtt rendszeresen utalt az integrális revízió lehetőségére is, míg a hivatalos tárgyalások során Nagy-Magyarországra kizárólag viszonyítási alapként hivatkozott. A kormány így próbálta diplomatikus úton kielégíteni a felek eltérő igényeit, ugyanis míg a magyar közéletben a teljes, vagyis az integrális revízió volt a legnépszerűbb, addig a „mindent vissza” elv külföldön vállalhatatlan volt.¹⁰

Az egyetemisták körében a revíziós propaganda hatásait vizsgáló legfrissebb kutatások elsősorban a revízió, a *numerus clausus* és az ország külső megítélésének kapcsolatával, Klebelsberg Kunó és Hóman Bálint felsőoktatás-politikájával és az abban megjelenő

⁸ HORNYÁK Árpád, „Gondolatok a revízió kérdéséről”, in *A Horthy-korszak vitatott kérdései. Konferencia. MTA Székháza, Díszterem. 2020. szeptember 14-15.*, 205–209 (Budapest: Kossuth Kiadó, 2020), 206.

⁹ ORMOS Mária, „Politikai ideológia a két világháború között”, in szerk. VONYÓ József, *Társadalom és kultúra Magyarországon a 19-20. században*, 75–86 (Budapest–Pécs: MTT-Pro Pannonia, 2003), 78–86.

¹⁰ ZEIDLER, „Külpolitika és revízió...”, 188–189, 192.

revíziós célkitűzésekkel, továbbá a korszakban kibontakozó ifjúsági egyesületek tevékenységén keresztül vizsgálják a kérdést.¹¹ Jelen tanulmányban az utóbbi kérdéskörhöz kapcsolódom, és a két világháború között működő Turul Szövetség pécsi szervezeteinek Erzsébet Tudományegyetemhez kötődő revíziós propagandáját fogom bemutatni.

A revízió kérdése a két világháború közötti időszak kultúrpolitikájában

Az 1920-as évek legjelentősebb vallás- és közoktatásügyi minisztere Klebelsberg Kunó volt. A miniszter kultúrpolitikájának központjában egyértelműen a revíziós célkitűzések támogatása állt, ennek részeként legtöbbször a kultúrfölény biztosításának szükségessége mellett érvelt.¹² A kultúrfölény programja azt a célt foglalta magába, hogy meg kell teremteni a magyarság kulturális vezető szerepét a Kárpát-medencében.¹³ Klebelsberg szilárd meggyőződése volt,

---

¹¹ Lásd erről bővebben: GALI Máté, „A magyar közelet reflexiói a numerus claususra 1920-ban”, in szerk. UJVÁRY Gábor, *Trianon és a magyar felsőoktatás I.*, 115–128 (Budapest: Veritas, 2018); JOÓ András, „Hírünk a világban: Magyarország megítélésének kérdései a francia sajtóban és a numerus clausus genfi tárgyalásai”, in szerk. UJVÁRY Gábor, *Trianon és a magyar felsőoktatás I.*, 187–214 (Budapest: Veritas, 2018); JOÓ András: „...ha Trianon nincs, akkor minden másképp lett volna. Ezt méltóztassék Lucien Wolfnak megmondani...»: Magyarország, numerus clausus és Lucien Wolf”, in szerk. UJVÁRY Gábor, *Trianon és a magyar felsőoktatás II.*, 73–101 (Budapest: Veritas, 2019).

¹² ROMSICS Ignác, *Magyarország története a XX. században*, (Budapest: Osiris, 2010), 174.

¹³ DÉVÉNYI Anna és GÖZSY Zoltán „Történelem tanítása a 20. században”, in szerk. DÉVÉNYI Anna és GÖZSY Zoltán, *A történelem tanításának tartalmi és módszertani változásai: Egyetemi jegyzet a Történetírói irányzatok és hatásuk a történelemoktatásra című kurzushoz*, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Történettudományi Intézet, Hozzáférés: 2021. 02. 11. 2011.http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/tort_tan_valt/trtnelemtant_s_a_20_szzadban.html

hogya a nemzetközi versenyben egy-egy állam helyét a kulturális fejlettsége határozza meg, ezen belül is az, hogy a „széles néprétegek” műveltsége milyen szinten áll.¹⁴ Remélte, hogy az európai politikai erőviszonyok változása, Magyarország külpolitikai helyzetének kedvezőbbé válása és az egyes utódállamok felbomlása mellett a kulturális felsőbbség is hozzá fog járulni az ország revíziós sikereihez.¹⁵

Klebelsberg másik eszméje neonacionalizmusként ismert.¹⁶ A miniszter a „neo” előtaggal „egy régi eszme új viszonyok között és új tartalommal”¹⁷ történő újjáéledését kívánta érzékeltetni. A dualizmus kori nacionalizmus ugyanis összekapcsolódott a Monarchiából való kiszakadás és a teljes állami függetlenség eléréséért folytatott küzdelemmel, illetve a nemzetiségi kérdéssel. A Monarchia felbomlásával azonban e törekvések elvesztették konkrét céljukat, a fogalom szellemi és érzelmi tartalma pedig megváltozott.¹⁸ Az új nacionalizmus eszménye az immár független, de csonka ország területi integritásának helyreállítását foglalta magába.¹⁹ Klebelsberg ennek szolgálatába kívánta állítani az oktatást is, így az eszme sikeressége megmutatkozott volna a kötelességtudó, műveltebb rétegek megjelenésében, a nemzeti termelés emelkedésében.²⁰ Így a neonacionalizmus gondolköréhez szorosan kapcsolódott egy új embertípus kialakításának vágya is.²¹

¹⁴ UJVÁRY Gábor, „Klebelsberg Kunó és a Trianon utáni magyar felsőoktatás-politika”, in szerk. UJVÁRY Gábor, *Trianon és a magyar felsőoktatás I.*, 237–262 (Budapest: Veritas, 2018), 241, 257–258.

¹⁵ LADÁNYI, *Klebelsberg felsőoktatási politikája*, (Budapest: Argumentum, 2000), 16–17.

¹⁶ DÉVÉNYI Anna és GÖZSY Zoltán, „Történelem tanítása...”.

¹⁷ KLEBELSBERG Kunó, „A magyar neonacionalizmus”, *Pesti Napló*, 1928. jan. 1. 1–2.

¹⁸ Uo.

¹⁹ DÉVÉNYI és GÖZSY, „Történelem tanítása...”.

²⁰ KLEBELSBERG Kunó, „Reálpolitika és új nacionalizmus”, *Pesti Napló*, 1928. jan. 8. 1–2.; KLEBELSBERG Kunó, „Neonacionalizmus”, *Nemzeti Ujság*, 1928. jan. 29. 1–2.

²¹ LADÁNYI, *Klebelsberg...*, 18.

Az 1930-as éveket elsősorban Gömbös Gyula miniszterelnöksége és Hóman Bálint vallás- és közoktatásügy miniszter munkássága fémjelzi.²² Gömbös szükségesnek tartotta egy új ideológia mentén felépülő politikai, gazdasági és társadalmi rend kialakítását.²³ A miniszterelnök a fejlődés és a megújítás utáni vágy egyik okaként a 20. században bekövetkező elvallástalanodást és a hagyományos értékek elvesztését jelölte meg.²⁴ A válság alapvető okaként nem Trianont vagy a forradalmakat tekintette, ezeket csak egyfajta tünetként értelmezte, hanem az ezek hátterében húzódó, a háború előtti liberális korszemlemből eredeztethető morális és ideológiai romlást, melyből ki kell vezetni a magyar népet.²⁵ A „nemzetnevelés” így Gömbös Gyula politikai ideológiájának egyik meghatározó tényezőjévé vált,²⁶ mely egyfajta „gyógyszerként” orvosolni tudja a múlt és a jelen sérelmeit, azaz Trianon társadalmi, gazdasági és politikai következményeit.²⁷ Gömbös és Hóman a revízió megvalósítását pedig az új generációtól várta, ugyanis csakis „az iskolákban és az iskolán kívül folyó egészséges és céltudatos nemzetneveléssel” érhető el az ország egykori állapotának a visszaállítása.²⁸ A jellemnevelés szempontjából így nagy hangsúly került a „nemzeti” és nemzetismereti tárgyak oktatására, a hazafias, az állampolgári és a társadalmi nevelés átadására, illetve az egészségnevelés és a testnevelés fontosságának kifejezésére.²⁹

²² ROMSICS, *Magyarország...*, 153, 174.

²³ DÉVÉNYI Anna, „A nemzetnevelés szerepe Gömbös Gyula és Hóman Bálint politikájában”, *Képzés és Gyakorlat*, 10, 3–4. sz. (2012): 22–35, 24–26.

²⁴ DÉVÉNYI Anna, „Nemzetnevelés – oktatáspolitikai válasz a Trianon-kriszisére”, in szerk. UJVÁRY Gábor, *Trianon és a magyar felsőoktatás I.*, 307–332 (Budapest: Veritas, 2018) 309.

²⁵ DÉVÉNYI, „A nemzetnevelés ...”, 24–26.

²⁶ DÉVÉNYI és GÓZSY, „Történelem tanítása...”

²⁷ DÉVÉNYI Anna, *Nemzetnevelés-parafrázisek: A nemzetépitéstől a hatalomkoncentrációig*, (Pécs: Kronosz Kiadó, 2020), 47, 92.

²⁸ DÉVÉNYI, „Nemzetnevelés...”, 308, 311.

²⁹ DÉVÉNYI, *Nemzetnevelés-parafrázisek...*, 141.

A revíziós gondolat az Erzsébet Tudományegyetemen

A két világháború közötti időszak kultúrpolitikáit revíziós célkitűzéseikben az Erzsébet Tudományegyetem rektorai és dékánjai is támogatták. A rektorok a tanévnyitó beszédek alkalmával rendszerint szomorú hangvétellel idézték fel a trianoni békeszerződés következményeit. A környező, egykor barátnak tekintett országokat erős jelzőkkel („undok férgék”, „utálatos varangyok”, „álnok barátok”)³⁰ illették, akiket egyértelműen felelőssé tettek a békeszerződés utáni tragikumért.³¹ A dékánok az egyetemistákat „turáni ifjúságnak” nevezték, akiknek meg kell birkózniuk a trianoni békeszerződés gazdasági, politikai és kulturális következményeivel. Feladatukként jelölték ki az egységes fellépést annak érdekében, hogy megszüntessék az ország szétdaraboltságát.³² Ezt Vinkler János, a Jog- és Államtudományi Kar dékánja az 1927/28-as tanévnyitó beszédében a következőképpen fogalmazta meg:

Egybe forrott már, egybe kell fornia minden magyar szívnek, hogy abban egységes fogalomként alakulhasson ki a tevékenység idealizmusa. [...] Ebben a csonka testben egységes, együtt dobogó szívek tömegéből csak egységes vérki-bocsátásnak van helye, mert a teljes gyógyulásnak csak ez az egyetlen előfeltétele.³³

A revízió és az irredentizmus fontosságának kiemelése Pécs viszonylatában azért is jelentős, mert az Erzsébet Tudományegyetem költözésének szükségessége egyértelműen a trianoni békeszerződésre, azaz az egykori pozsonyi egyetem hontalanná válására vezet-

³⁰ A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem 1925/26. tanévi irataiból, 44–46.

³¹ Uo.

³² A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem 1930/31. tanévi irataiból, 43–53.

³³ A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem 1927/28. tanévi irataiból, 34–39.

hető vissza.³⁴ Ebből adódóan az irredenta gondolkodásmód Pécssett különösen erős volt.

A professzori intelmekben a kultúrfőlény-elmélet is megjelent. Egyetértettek azzal, hogy a történelem során a „magyarok műveltségi feljebbvalósága” biztosította az ország nagyságát és békéjét évezredek át. Így kinyilatkoztatták, hogy a revízió legfontosabb eszköze az egyetemi képzés.³⁵

Az irredenta kultusz fenntartása és a revíziós célok hangsúlyozása az egyetemi oktatás során azért is vált kulcsfontosságúvá, mert a felsőoktatás a jövő értelmiségének politikai szocializációs közege, mely során az ifjúság kialakítja a nemzeti identitás és az állampolgári hűség gyakorlatát.³⁶ A kor politikusai hangsúlyozták, hogy a fiatalság teljesen más élethelyzetben szocializálódott, mint az akkori felnőtt generáció, ugyanis ők gyermekként élték át az első világháborút, az utána következő forradalmakat és a trianoni békeszerződést. A fiatalokban így folyamatosan életben kellett tartani a revízió iránti vágyat, mert sokan már úgy nőttek fel, hogy nem is emlékeztek/emlékezhetek a Nagy-Magyarországra. Az ifjúság nevelése során ki kellett emelni, hogy a Csonka Magyarország csak ideiglenes állapot, mely nem esik egybe a tényleges Magyarország határaival.³⁷ Folyamatosan fenn kellett tartani a sértettség érzését, a lendületet a cselekvésre, annak érdekében, hogy ne törődjenek bele a határok megváltoztathatatlanságába. Folyamatosan nyomatékosítani kellett azt is, hogy az ifjúságnak a nemzet érdekében kell cselekednie, mert a revíziós célok záloga kizárólag bennük rejlik.³⁸

³⁴ CSIZMADIA Andor, „Az újra felállított pécsi tudományegyetem (1923-51)”, in szerk. CSIZMADIA Andor, *Fejezetek a pécsi egyetem történetéből*, 5–34 (Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 1980), 7.

³⁵ A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem 1925/26. tanévi irataiból, 44–46.

³⁶ SZABÓ, *Nemzeti tematika...*, 18–19.

³⁷ „A jövő nemzedék”, *Pesti Hirlap*, 1921. jún. 10. 1.

³⁸ „Nem baj, ha az ifjúság új formákat keres, mert a jövőndő álmodik benne: Vass József a mai ifjúságról: Az Országos Széchenyi Szövetség előadássorozata az

A Turul revíziós tevékenysége

A szélsőjobboldali beállítottságú *Turul Bajtársi Szövetség* 1919-ben jött létre.³⁹ A szövetség központi székhelye Budapesten volt. A Turul pécsi kerületei közül az Orvostudományi Kar *Csaba Bajtársi Egyesülete* 1921-ben, a jogi karon működő *Werbőczy Egyesület* 1922 őszén, míg a bölcsészhallgatók *Árpád Bajtársi Egyesülete* 1926-ban jött létre.⁴⁰ A szervezetek 1945-ig működtek Pécsen, ekkor az Ideiglenes Nemzeti Kormány az összes Turul Szövetséghez tartozó egyesületet politikai és katonai jellegű szervezetnek minősítette, ezzel együtt pedig feloszlatta azokat.⁴¹

A Turul ideológiájának egyik legfontosabb eleme a nemzeti egység megteremtéséért folytatott harc, az antiszemitizmus, a németellenesség és a kommunizmus eszméjének elvetése mellett a revízió volt. A turulisták egyértelműen a radikális, azaz a teljes revízió hívei voltak, így nem riadtak vissza a területek fegyverrel történő visszafoglalásának gondolatától sem.⁴² A Turul revíziós

---

ifjúság sorskérdéséről”, *Nemzeti Újság*, 1930. febr. 16. 5.

³⁹ A bajtársi mozgalomról lásd bővebben: KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919-1945*, (Máriabesnyő: Attraktor, 2012); KEREPESZKI Róbert, „A zsidókérdés és az egyetemi bajtársi egyesületek a két világháború közötti Magyarországon”, in szerk. BODNÁR Erzsébet és DEMETER Gábor, *Tradíció és modernizáció a XVIII-XX. században*, 221–234 (Debrecen: Hungarovox, 2008), 223.

⁴⁰ Rozs András, „A Turul Szövetség szervezete Pécsen: 1923-1945”, *Baranyai Helytörténetírás*, 8, 1. sz. (1989): 171–189, 173–174, 178, 180–185. A rendelkezésre álló források alapján nem lehet megragadni a Csaba, az Árpád és a Werbőczy alszervezetek álláspontja közötti különbséget. Ebből adódóan a pécsi Turul Bajtársi Szövetség Vezérsége feltételezhetően egységes álláspontot alakított ki a revízió kérdésében.

⁴¹ PTE EL VIII. 101. b. 108. d. 656–1945/46. A Turul Szövetség pécsi kerületi vezérségének feloszlata. 1945. dec. 22.; MNL BaML IV. 1428. 301. sz. A Turul Szövetség Pécsi Kerületi Vezérsége, a Szervezet feloszlataáról szóló határozat, 1945. dec. 22.

⁴² SZÉCSÉNYI András, „Az egyetemi bajtársi egyesületek revíziós propagandája Trianon után”, in szerk. UJVÁRY Gábor, *Trianon és a magyar felsőoktatás I.*,

törekvése párosult egyfajta „magyar birodalmi” gondolkodásmóddal is, mely az Árpád-korabeli Magyarország dicsőségének és nagyságának visszaállítására irányult.⁴³ A szervezet ezáltal egy „új honfoglalást” hirdetett a Kárpát-medencében, melynek fő eleme volt a Szent István-i országterület maradéktalan visszaállítása. A Turul vezetősége az 1920-as évektől kezdődően rendszeresen felszólította a tageszerveleteit, hogy lépjenek fel a revízió propagálása érdekében, akár harcias eszközök alkalmazásával. A Turul revíziós propagandája az 1920-as évek második felére azonban kiüresedett és ellaposodott, aminek új lendületet Gömbös Gyula kormánya hozott. A revíziós propaganda felélénkülése a miniszterelnök első közismert külpolitikai intézkedéseivel függött össze, pontosabban az olasz és a német orientáció irányába való elköteleződéssel, melyekben a bajtársak a trianoni határok lebontását elősegítő lehetséges szövetségeket láttak. A tagok között eredetileg is meglévő Gömbös-kultusz az 1930-as évek során újult erőre kapott és az általa propagált célkitűzések révén a reménytelennek tűnő revízió ügye is újra a közbeszéd fókuszába került.⁴⁴

A Turul pár hónapig tagja volt az 1920 februárjában alakult *Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetségének* (MEFHOSZ), melynek célja az ifjúsági és felekezeti egyesületek és a megszállt területeken létrehozott szervezetek, azaz a *Székely Egyetemi- és Főiskolai Hallgatók Egyesületének* (SZEFE), a *Délvidéki Egyetemi- és Főiskolai Hallgatók Egyesületének* (DEFHE) és a *Felvidéki Egyetemi- és Főiskolai Hallgatók Egyesületének* (FEFHE) tömörítése volt.⁴⁵ Az egyes egyesületek elképzelései egy 1934-es

263–279 (Budapest: Veritas, 2018), 268, 271–272.

⁴³ KEREPESZKI Róbert, „Nationalist Masculinity and Right-Wing Radical Student Movements in Interwar Hungary: The Case of the Turul Association”, *Hungarian Studies Review*, 41, 1–2. sz. (2014): 61–88, 67.

⁴⁴ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi ...”, 271–272.

⁴⁵ LADÁNYI Andor, „Egyetemi ifjúsági szervezetek a Horthy-korszakban”, *Educatio*, 4, 2. sz. (1995): 265–284, 266–267. Az elszakított területekről érkezők komoly szükségét érezték, hogy egy csoportba tömörüljenek, így jöttek létre

körkérdés alapján válaszolhatók fel. A MEFHOSZ revíziós célkitűzése az általa kiadott 10 pontos kiáltvány első pontjában olvasható, mely szerint „követeljük a revíziót, mely nélkül nincs életképes magyarság”.⁴⁶ Az 1918-ban alakult SZEFEH azonban eltérő nézeteket vallott a revízió kérdéséről. Az erdélyi magyar ifjak egyrészt támogatták az Erdéllyel kapcsolatos autonómia-elméleteket, másrészt azonban nem értettek egyet az anyaország által terjesztett erőteljes revíziós propagandával. Véleményük szerint a magyar államnak nyitnia kellett volna a kisantant országai felé és egy barátságos légkör kialakítására kellett volna törekednie. Nem értettek egyet a magyarság optimizmusával sem a revízió ügyét illetően. Véleményük szerint ugyanis erre az akkori külpolitikai viszonyokat nézve kevés esély volt. Így azt hangsúlyozták, hogy az erdélyi ifjúságnak arra kell törekednie, hogy beilleszkedjen az utódállamba és megtanulja a többségi társadalom nyelvét. Az 1919-ben létrehozott FEFHE a magyar nemzet által közvetített revízió eszméjével ugyan egyetértett, viszont annak módjával és propagandisztikus eszközeivel már kevésbé. A revízió sikerességét a belső megújulásban látta. Az 1920-as alapítású DEFHE bírt a három határon túli magyarságot tömörítő egyesület között a legerőteljesebb revíziós politikával. Mély sértettséggel beszélt a trianoni határozatokról, hangsúlyozta a béke módosításának és az elszenvedett sérelmek kárpótlásának szükségességét.⁴⁷ A Turul álláspontja főként a MEFHOSZ és a DEFHE nézeteivel mutatott rokonságot.

Az egyik legjelentősebb Trianon ellenes magyar társadalmi szervezet 1927-ben jött létre *Magyar Revíziós Liga* néven. Elnöke Herczeg Ferenc volt. A taglétszáma 1931-re már meghaladta a kétmilliót, így 1933-ra országos keretekben működött. Az

---

a délvidéki, erdélyi és a felvidéki egyetemi és főiskolai hallgatókat magukba tömörítő egyesületek 1918 és 1920 között. Lásd: Rozs, „A Turul...”, 174–175.

⁴⁶ ZILAHY Lajos, „Megszólal a magyar ifjúság”, *Magyarország*, 1934. dec. 25. 5–10.

⁴⁷ Uo.

egyesület elsődleges célja volt, hogy cáfolja a trianoni békeszerződés jogosságát mellett felsorakoztatott érveket, irányítsa a magyar revíziós közhangulatot, egyesítse a belépett egyesületeket és személyeket a revízió szellemében, elősegítse a békés revíziót, továbbá fenntartsa a nemzetközi érdeklődést a magyar ügy iránt. A határon túli országokban felállított titkárságok és magyarbarát komiték segítségével pedig folyamatosan tartotta a kapcsolatot a külföldi politikusokkal. A Turul vezetősége minden bizonnyal támogatta a Ligát a revízió érdekében folytatott tevékenységében. A két szervezet között fokozottabb kapcsolat alakulhatott ki, miután 1932-ben megalakult a Revíziós Liga ifjúsági csoportja, mely a fiatalság revizionista nevelését tűzte ki célul. Feltételezhetően a Turul nyomom követhette a Magyar Revíziós Liga által szervezett tömeggyűlések és országszerte tartott ismeretterjesztő előadások mondanivalóját is.⁴⁸

A Turul címere, revíziós ünnepek és programok

A Turul jelképe, a turulmadár a revízió szempontjából tudatos választás volt; a Trianon utáni „nemzeti feltámadást” jelképezte.⁴⁹ A szervezet eredeti pecsétjének közepén egy pajzs és a benne kardot tartó turulmadár volt látható, amely a hármalmon kiemelkedő kettős kereszt felé szállt. A madár Szent István koronáját viselte. A címerkép a harmincas években módosult, ugyanis a turulmadár fejéről eltűnt a korona, viszont karmaiba a kard mellé egy kettőskeresztes címerpajzs került.⁵⁰ A jelképek utaltak a Kárpát-medencében egyedül államot alkotó magyar nemzetre, így az akkori magyar társadalom birodalomalkotó jogára, irredenta és

⁴⁸ ZEIDLER Miklós, „A Magyar Revíziós Liga: Trianontól Rothermere-ig”, *Századok*, 131, 2. sz. (1997): 303–351, 315–317, 325–326.

⁴⁹ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 269.

⁵⁰ ROZS, „A Turul...”, 173–174, 177.

revíziós politikai törekvéseire is.⁵¹ Az egyesület más ábrázolásain a turulmadár a széttöredezett országotestet igitkezett a karmaiban tartott lánccal, erőnek erejével egyben tartani.⁵²

A Turul Szövetség címere az 1920-as és az 1930-as években⁵³

A Turul általában a katolikus Emericánával⁵⁴ közösen vonult fel Pécs városának revíziós ünnepein és skandalizálta a Trianont elítélő jelszavakat. Sokszor ők maguk szervezték meg a rendezvényeket a lakosság számára.⁵⁵ A bajtársi egyesületekbe tömörülő hallgatóság-

⁵¹ ROZS András, „Középosztály-tudat és dzensztróid gondolkodás: a Turul Szövetség szellemisége az 1920-30-as években”, *Baranya*, 9–10, 1. sz. (1996): 229–242, 232.

⁵² SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 269.

⁵³ ROZS, „A Turul...”, 172–173.

⁵⁴ Magyarország első keresztény katolikus bajtársi egyesülete 1921-ben jött létre *Foederatio Americana* néven. Az Americana a két világháború közötti időszak nemcsak egyik legnagyobb magyar katolikus diákegyesülete, hanem az egyik leghatalmasabb társadalmi szervezete volt. Az Americana elsődleges célja közé tartozott a keresztény és nemzeti eszmék átadása az egyetemista és főiskolás fiatalok számára. Lásd: ROZS András, „A Foederatio Americana Pécssett: A katolikus egyetemi és főiskolai hallgatók bajtársi egyesületének pécsi tevékenysége 1923-1944”, *Baranya*, 4, 1–2. sz. (1991): 200–216, 201–202, 208.

⁵⁵ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 270.

nak állandó felvonulási helye volt az ünnepek során és a szervezetek minden egyes tagjának kötelező volt a megjelenés.⁵⁶ Pécssett minden évben megrendezték a március idusára való megemlékezést, melynek során az ünnepek közös elemei voltak a díszmagyar viselet felöltése, az ünnepi mise, a Kossuth szobor megkoszorúzása, a *Magyar Hiszekegy* eléneklése és Petőfi Sándor *Talpra magyar* című versének elszavalása.⁵⁷ A nemzeti ünnepek sorába tartozott a trianoni gyásznapra való megemlékezés is. A program rendszerint a magyar nemzeti Hiszekeggyel kezdődött, majd a *Bánk Bán* eljátszása, különböző irredenta költemények és magyar dalok előadása következett. A rendezők rendszerint felhívták a résztvevők figyelmét, hogy sötét ruhában érkezzenek, mely a trianoni rendelkezéssel kapcsolatos tiltakozást és gyászt szimbolizálta.⁵⁸ Az aradi vértanúkra való megemlékezés is összeforrott a trianoni békediktátum elleni irredenta propagandával, mely szerint a Csonka Magyarország csak akkor szüntethető meg, ha olyan hazaszeretet és nemzeti öntudat vezérli a társadalmat, mely egykor az aradi vértanúkat is jellemezte.⁵⁹

Lényeges szerepet kaptak a revíziós propaganda terjesztésében a Turul mindenkori programjai és ideológiai összefoglalói is. Az alapszabályzatokban, bár burkoltan, de a kezdetektől jelen volt a revíziós gondolat. Ezeken kívül érdemes kiemelni a táborozási ügyrendeket, a bajtársi útmutató kiadványokat, a helyi Turul évkönyveket és különböző röplapokat, illetve plakátokat is. Az egyetemi hallgatóságnak szánt agitációs anyagok közül figyelemre méltó a *Tízparancsolat* című összeállítás is.⁶⁰ Ennek második passzu-

⁵⁶ BaML IV. 1407. „B” 3535/1933. sz. Az 1928. március hó 15-én d. u. 3 óra 30 perckor a Mailáth téren megtartandó nemzeti ünnepélyen résztvevők elhelyezési terve. n. a.

⁵⁷ „Március idusának megünneplése Pécssett”, *Pécsi Napló*, 1927. márc. 16. 1.

⁵⁸ „Vasárnap üli Pécs hazafias társadalma a trianoni gyásznapot”, *Pécsi Napló*, 1933. máj. 25. 4.

⁵⁹ „Az Október 6-iki Országzászló előtti felvonulás a nemzeti társadalom nagy seregszemléje lesz”, *Pécsi Napló*, 1936. okt. 4. 5.

⁶⁰ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 274–278.

sában jelenik meg a revízió szükségessége: „A Turulista mindent a Haza érdekében cselekszik, hazája keresztény integer Magyarország, ezt szolgálja vérrel és verítékkal”.⁶¹ Másfajta propagandaeszközt jelentettek a Turul rendezvényei. Ezek között számos tudományos és irodalmi előadás-sorozatot, illetve kultúrestet lehet megemlíteni.⁶² A Turul Pécssett például 1935. október 19-e és 28-a között a *Magyar Egészség Hete* keretében népegészségügyi tudományos kiállítást és kongresszust rendezett.⁶³ A tárlat célkitűzése volt, hogy megmutassa a magyarság népegészségügyi helyzetét és annak okait, továbbá hogy hozzájáruljon a magyarság megerősödéséhez a jobb birtokpolitika hangsúlyozásával, az egészségvédelemmel, illetve az egészségbiztosítás kiterjesztésével.⁶⁴

A Turul nagy jelentőséget tulajdonított a határon túli magyarsággal történő folyamatos kapcsolattartásnak is. Az 1935/36-os tanév során a Turul és az Emericana pécsi kerületei, illetve a DEFHE egy *Kisebbségi Intézet* felállítását kezdeményezték a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen belül. Erre véleményük szerint azért volt szükség, mert a trianoni békeszerződés következtében tömegek kerültek idegen uralom alá, mely veszélyeztette a magyarság kulturális, szellemi és érzelmi közösségét azáltal, hogy az idegen kormányzatok a kisebbségben lévő magyarságot rendszerint beilleszkedésre kényszerítették. A pécsi egyetemi ifúság így – szólott a memorandum – kötelességének érezte az elcsatolt magyarság megismerését. Szükségesnek tartották olyan intézményes keretek megteremtését, amelyben a kisebbségi élet minden szegmense vizsgálhatóvá válik, és lehetőség nyílik a kisebbségi

⁶¹ „Turul tízparancsolat”, *Nemzetvédő*, 1933. nov., 12.

⁶² SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 274–278.

⁶³ PTE EL VIII. 101. b. 60. d. 266–1935/36. A Turul Szövetség kérelme a „Magyar Egészség Hete” támogatásáért. n. a.

⁶⁴ SZÉCSÉNYI András, „Népvédelmi propaganda a Turul Szövetségben”, *Archív-Net*, 12, 1. sz. (2012) Hozzáférés: 2021. 02. 11. https://archivnet.hu/hetkoznapok/nepvedelmi_propaganda_a_turul_szovetsegben.html?page=1&oldal=2

kérdések tudományos tanulmányozására is.⁶⁵ Faluhelyi Ferenc, a DEFHE tanárelnöke már évek óta egy hasonló intézet felállításán munkálkodott, melynek megvalósítása 1935-ben újabb lendületet kapott, miután az egyetemi ifjúsági egyesületek is pártfogásukba vették az ügyet. Faluhelyi és a bajtársi egyesületek együttműködése lehetővé tette, hogy az Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán 1936-ban megalakulhatott a *Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet*. A tanszék célja az egyetemi hallgatók oktatása és a kisebbségi kérdések tudományos kutatásába való bevonása volt.⁶⁶

A Turul a nemzet „egységge kovácsolását” gyakorta a militarizmussal együtt propagálta, melyet a lövészversenyek és a katonai gyakorlatok is kifejeztek.⁶⁷ Az 1941. november 7-9. között megrendezett országos bajnoki céllövőversenyre például a Turul központi vezetősége meghívta az ország valamennyi bajtársi egyesületét, köztük a pécsi alszervezeteket is. A nagyobb (hadi) versenyszámokat november 9-én a nagytétényi elemi lőtérén, míg a kisebb versenyszámokat november 7-8-a között Marcibányi-téri lőtérén tartották.⁶⁸

A sajtó

A revíziós propaganda egyik leghatásosabb eszköze az egyesületi sajtó⁶⁹ volt.⁷⁰ A Turulnak Pécsen három sajtóterméke is működött,

⁶⁵ PTE EL VIII. 104. a. Erzsébet Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának 1934/35. tanévi VIII. rendes kari ülése. 1935. ápr. 30., 6. pont.

⁶⁶ BÉDI Imre, „A Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézetéről”, *Jura*, 10, 1. sz. (2004): 19–32, 19–20.

⁶⁷ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 271.

⁶⁸ PTE EL VIII. 101. b. 89. d. 332–1941/42. A Turul Szövetség kérelme az országos bajnoki céllövőverseny megrendezéséhez szükséges tiszteletdíj adományozása érdekében. 1941. okt. 24.

⁶⁹ A Turul helyi sajtójának szerzőiről igen kevés adat maradt fenn. Egyes esetekben az írók nevei nem kerültek feltüntetésre, mások csak a monogramot adták meg, melyek kibontására a hiányzó névsorok miatt eddig nem került sor.

⁷⁰ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 273–274.

egyrészt a *Bercsényi Futár* és a *Nemzetvédő*, másrészt az *Akarat* című folyóirat. A *Bercsényi Futár* című pécsi alapítású lap feltételezhetően 1930-tól 1933-ig működött, évente tízszer adott ki lapszámot.⁷¹ A folyóirat legjelentősebb szerkesztője 1932 októberétől 1933 szeptemberéig Ambrus József (egykori pécsi joghallgató és az *Egyesült Keresztény és Keresztényszocialista Párt* titkára) volt.⁷² Megszűnése után *Nemzetvédő* címen működött tovább. A *Nemzetvédő* 1933 októberétől 1938 decemberéig jelent meg.⁷³ Viczián János feljegyzései alapján a lapot évente tízszer adták ki.⁷⁴ A szerkesztő 1933. október és 1934. április, illetve 1936. november és 1937. október között szintén Ambrus József volt.⁷⁵ Az *Akarat* egyfajta nemzetvédelmi lapként funkcionált, mely a *Nemzetvédő* utódjaként szolgálta az ifjúság érdekeit. A sajtótermék 1939. február és 1939. július között jelent meg Pécsen, szintén évente tízszer. Szerkesztője Csorba Győző volt 1939 májusáig.⁷⁶

⁷¹ SURJÁN Miklós (szerk.), *Baranya megye sajtóbibliográfiája: 1832-1984*, (Pécs: Baranya Megyei Könyvtár, 1992), 60. Egyetlen megtekinthető számát a TGYO őrzi.

⁷² „A nyomozás kiegészítését rendelte el a törvényszék az osztályelleni igazatással vádolt Fernbach József ügyében”, *Pécsi Napló*, 1934. júl. 29. 8.; „Az Egyesült Keresztény és Keresztényszocialista Párt népgyűlése Pécsen”, *Pécsi Napló*, 1937. okt. 12. 5.

⁷³ SURJÁN, *Baranya megye...*, 60, 233.

⁷⁴ Viczián János feljegyzései alapján a *Nemzetvédő* című folyóirat hivatalosan évente tízszer jelent meg, azonban végig kisebb-nagyobb szünetekkel működött. 1934. április és 1936. február között például biztosan nem került kiadásra egy száma sem. A rendszertelen megjelenés feltételezhetően a *Bercsényi Futár* és az *Akarat* című lapra is igaz volt, mely elsősorban anyagi okokra volt visszavezethető. VICZIÁN János, *A magyar egyetemi és főiskolai diáklapok bibliográfiája: 1857-1972*, (Budapest: Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont, 1978), 70.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ SURJÁN, *Baranya megye...*, 17.

A Turul pécsi sajtójának (*Bercsényi Futár*, a *Nemzetvédő*
és az *Akarat*) címlapjai

(*Bercsényi Futár*, 1933. szeptember; *Nemzetvédő*, 1934. jún. 16.;

Akarat, 1939. szept.)

A sajtóorgánumokban szereplő cikkek egyik típusát a pátoszos-panaszos hangvételű tudósítások jelentették.⁷⁷ A sajtócikkek megfogalmazásmódja azt sejteti, hogy a Turul pécsi tagjai mélyen átértékelték az ország fájalmát, melyet Trianon okozott. A traumatikus élmény hangsúlyozása megmutatkozott abban is, hogy a békeszerződés dátumát a szervezet az országos sajtótermékekkel azonos módon gyászkeretben tüntette fel. A Turul megítélése szerint Magyarország egyedül maradt Európa térképén. Anglia és Franciaország, akik részt vettek a párizsi békék szövegezésében, nem fognak visszakozni, ahogy a kisantant országai is ragaszkodtak a megkapott területeikhez. Ezért arra buzdították az ország lakosságát, hogy ne várjanak külső segítségre, hanem a magyarság együttes erővel küzdjön a revízióért, a „korcs határok” módosításáért: „Ez legyen minden Turulista életprogramjának egy fő pontja és ezért napról-napra harcoljon, ne hajtja fejét nyugovóra, amíg napi ön-

⁷⁷ SZÉCSÉNYI, „Az egyetemi...”, 273–274.

bírálatában nem tudja elkönyvelni, hogy ma is tett valamit a Trianon porbasújtásáért”.⁷⁸ Az ország egykori nagyságának és fényének visszanyerése érdekében tehát a magyarság nem számíthat mások segítségére, csak a saját kezének munkájára és erejére. Ebből kifolyólag a Turul a revízió egyetlen követendő és megvalósítható útjaként a konszolidációt és a belső rendet hirdette, melyet demokratikus eszközökkel, az osztályok és felekezetek közötti ellentétek feloldásával, valamint a polgári és politikai szabadság megteremtésével láttak megvalósíthatónak.⁷⁹ Hangoztatták, hogy nem elégszenek meg Trianon kiigazításával, vagy egyes elemeinek felülbírlásával, számukra csakis a teljes revízió, azaz Trianon „nullifikációja” volt elfogadható.⁸⁰ A harmincas évek végén a Turul lapjainak szerkesztői örömmel számoltak be az egyes területek visszaszerzéséről, köztük az egykori történelmi Magyarország részét képező Kárpátalja 1939-es visszacsatolásáról is. Ezen eredményeket a revíziós politika egyértelmű sikereként értékelték. A Turul a határon túli magyarsághoz a részleges sikerek után bizakodva szól: „tartsanak ki, vigyázzanak magyarságukra és egymásra is, nem sokáig tart már megpróbáltatásuk, hamarosan megyünk értük”.⁸¹ A szervezet az ország második világháborúban való részvételére is egyfajta revíziós lehetőségként tekintett.⁸²

A Turul helyi sajtójában megjelenő tudósítások másik fajtájába a román és szlovák nemzetiségeket kollektíven becsmérő cikkek tartoztak, melyeket általában a szervezet a fegyveres eszközök bevetésével való fenyegetőzéssel fűzött egybe. A Turul helyi sajtója egyrészt igyekezte cáfolni a Szlovák Liga által szervezett revízióellenes tüntetések hírét azzal, hogy a szlovák sajtótermékek hamis

⁷⁸ SZATMÁRY Lajos, „Ünnepi beszéd”, *Bercsényi Futár*, 1933. szept., 13–16.

⁷⁹ Uo.

⁸⁰ Csaba Bajtársi Egyesület Vezérsége, „Orvostanhallgatók, lépjete a Csaba bajtársi egyesületbe!”, *Bercsényi Futár*, 1933. szept., 17–18.

⁸¹ C.G., „A magyar erők”, *Akarat*, 1939. ápr. 5. 1.

⁸² SZÉCSÉNYI András és KEREPESZKI Róbert, „»Ellenzék« a Turulban: A Turul Szövetségéről”, *Századok*, 146, 1. sz. (2012): 171–204, 181.

adatokat közöltek a tüntetésekben résztvevők számáról. A Turul sajtójában pont ennek az ellenkezőjét emelte ki, s bizonygatta, hogy nemcsak a magyar, de a szlovák lakosság is szívesen fogadta volna a revíziót, melytől a magas munkanélküliség csökkenését és az adózás mérséklődését várták. A Turul másrészt hangsúlyozta, hogy a csehszlovák kormány revízióellenes politikát folytat és minden tőle telhetőt megtesz, hogy az ott élő magyarság – főként az ifjúság – elhagyja a magyar identitását, mely tetten érhető a csehszlovák kormány oktatás- és telepítéspolitikájában, illetve a népszámlálások lebonyolításában is.⁸³ Több cikk jelent meg a Romániában élő magyarokat diszkrimináló törvénykezés és iskola-politika kapcsán is.⁸⁴

Összegzés

A Turul Szövetség ideológusaira és tagságára nagy hatást gyakorolt az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés és annak következményei, aminek hatására az egyesület ideológiájának szerves része lett a revízió. Az 1920-as, majd az 1930-as években a Turul pécsi szervezetei nagy intenzitással propagálták a revízió eszméjét. Összehasonlítva más szervezetekkel a Turul a radikális, azaz a teljes revíziót képviselte, melynek megvalósítása érdekében erőteljes propagandát alkalmazott. Már az egyesület jelképének, azaz a turulmadár szimbólumának kiválasztása háttérben sem pusztán nemzeti, hanem revíziós elképzelések húzódtak. A korporációk igyekeztek a lehető legtöbb felületen buzdítani a lakosságot a területek visszaszerzéséért folytatott harcra, akár fegyveres úton is. Mindez tetten érhető volt a kiadványaikban, ideológiai összefoglalóikban, a Pécssett kiadott sajtótermékeikben és a rendezvényeik során is. Az egyesület számos eszközt alkalmazott annak

---

⁸³ G. K., „Riport az elszakított Szlovákiából!”, *Bercsényi Futár*, 1933. szept., 6–7.

⁸⁴ „Romániai új iskolatörvény”, *Akarat*, 1939. júl. 4., 6.

érdekében, hogy érvényre juttassa az ideológiájának elemeit és igazolja azokat. Az általa szerkesztett kiadványokban megjelenő harcias nyelvezet és a harcra való felszólítás révén buzdítani kívánta az olvasókat a revíziós célok mihamarabbi megvalósítására, megnevezve a „legyőzendő ellenségeket” (a kisantant országait és a nagyhatalmakat), melyek a revízió útjában álltak. A Turul továbbá támogatta a határon túli magyarság nehéz helyzetének megismerésére irányuló törekvéseket is. A pécsi egyesületeknek az 1936-ban létrejövő *Pécsi Egyetemi Kisebbségi Intézet* létrehozásával egy igen sajátos eszköze is lett, hogy az idegen országba került magyarság problémái felé terelje az egyetemisták figyelmét.